

JULIJAN PŠIBOŠ

ČOVEK BEZ GRANICA

Kada se sunce zakasnelo u toku dna u oblacima
pojavi i skriva
kao da je žurno
izašlo
i zašlo
nepokretno —
tada najbrže osećam prolaznje.
Osećam kao da se u času kada je trebalo da spojim dva kraja
prostranstva —
trenutak rasepio i rasuo u zracima.
Trebalo bi ga stizati na vrat i na čelo,
(na čelo — rekao bi neko — od zvezde i na vrat od njene
senke),

u samome begu žuri sa nama uteha
za korak prekasno, za pola koraka prerano.
Sviše kratko živim jer se presporo menjam,
a ako bežim od sebe, bežim
iz ruke ispružene na pozdrav ka ruci
sa gestom i nesmelom rečju.
Ali vraćam se u svoju tišinu.
Prolaznje to je razmimoilaženje sa svetlošću,
to je razmimoilaženje sa čovekom.
Prolaznje to je brzo žaljenje.

O, uhvatiti zrak — to znači shvatiti značenje: znači stvarati,
znači stizati ono što prolazi,
biti mlad kao zornjaka i ne stariji od zore!
Ići, ići dalje, proći iza,
ne zaobići, nego prestići sebe,
Ići, biti više za sve,
iz svoje kože načiniti ogledalo za tuđe snove!

Prisloni uho čak do najlepše stvari:
zamrla je u teretu,
čuti.
Ona je započeta težnja
novoga stvaranja sveta,
a — kao izjedana prekasnim požarom —
hela bi da bude uništena
i stvorena ponovo
niizmerno.
Što god radimo, ne stvarajući svet, preduništavamo.
Samo smetiri govori prvu reč
rečenoćom od nas nerazvijenom,
manjom, premalom.

Ići, biti neoslabljena energija oslabljenog pokreta,
ići, obilazeći ne obični ni jedno stvorenje
biti, prekoračavati njihovo neizbrojno umiranje živeći! —
jer šta drugo znači želja za stvaranjem?
Služiti se jedinitim
ostrenim na planeti danima i radom
orudjem:
svetlošću,
kao pokrtaćem i pogledom,
linijom i mišlju!
Idući — rastajati se sa sobom, a sretati se sa svime!

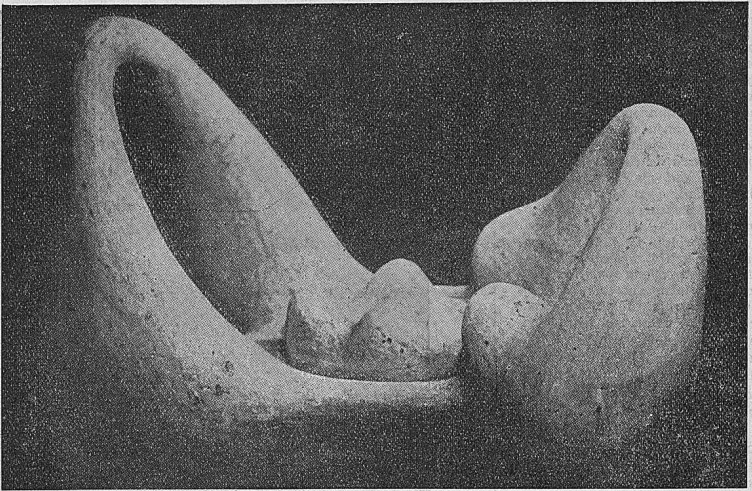
Samo pozdravljajući ljude shvaćene tako jasno
da čak i neprisutni su je
kao da sa mnom još treba da izlaze
i da se ne ugase u senci uspomena,
samo juriti na stalno svetlom oblaku
smišljenom iz iskri,
svetleći —
biću,
a jesam:
kao da je na mene pao roj pčela,
bogalj
koji teži potskakujući
i kotrlja, vrteći, ridju glavu, postfiguraciju
zemljine kugle
koja se vrti oko
trčećega za suncem
— kao sa natkraljevskim žezlom, sa vlašću nauke u ruci —
čoveka-sunca.

april 1957

S poljskog preveo:
Petar VUJIČIĆ

Julijan Pšiboš (Julian Przybós), rođ. 1901 godine u selu Gvoźnjica, dolazi u red najznačajnijih pesnika koji su pevali na poljskom jeziku. Sin sela, Pšiboš je od početka svoje pesničke delatnosti izrazio modern pesnik. Pre rata Pšiboš je bio vođa poljske pesničke Avangarde koja se borila za novi izraz u poljskoj poeziji i plastici. Pored poezije Pšiboš je veoma aktivan esejista naročito su cenjeni njegovi ređvi iz oblasti estetike i likovne kritike, često veoma polemični, beskompromisni. Prvu zbirku poezije izdao je u Krakovu 1925. Izdao je preko deset zbirki poezije, od kojih tom „Sabrane pesme“ izdat u maju 1959 godine sadrži celokupan pesnički opus ovog velikog pesnika. Za vreme okupacije izdao je „konspirativno zbirke pesama „Ileb o meni“ i „Dok mi živimo“. Posle rata bio je nekoliko godina poslanik NR Poljske u Svaćcarskoj. Sada stalno živi u Varšavi. Od proznih dela veoma mu je cenjena knjiga „Citajući Mickiewicza“ koja je napisana povodom stogodišnjice smrti slavnog pesnika, knjiga je doživela dva izdanja. Sad je u pripremi izdanje izabranih esejia, u kojima će čitaoci dobiti izbor najznačajnijih Pšiboševih radova iz ove oblasti. Pored poezije i esetike Pšiboš se posebno interesuje narodnom lirikom i njenoj antologija poljske narodne lirike „Jabłoneška“ ocenjena je kao najbolja antologija poljske narodne lirike upšte. Pored toga Pšiboš se bavi prevodjenjem. Kao veliki prijatelj Jugoslavije objavio je i više prevoda iz jugoslovske savremene poezije, koji će biti uvršćeni u antologiju savremene jugoslovske poezije koja uskoro treba da izide u Varšavi.

petar hadži boškov

materninstvo

pet pisama džemsa džojso

Interesantna osobina ULIKSA je način na koji se, od epizode do epizode, menja stil u skladu sa temom. Moglo bi se reći da osamnaest epizoda daju utisak kao da ih je pisalo osamnaest autora. Iako su stilovi različitiji i likovi skoro džojsovski, lajtmotivi slični, savim je sigurno da je kao stilist Džojso sposoban da se kameleonski menja i niko ne bi mogao da odredi koji je „pravi“ Džojsov stil. Ista stvar je i sa njegovom prepisikom. On pr lagodjiva i sadržaj i ton pisma, prema ličnosti korespondenta. Naravno, svi mi podsećavamo stil svojih pisama prema osobama kojima su upućena, ali Džojso je u tome neuporedivi majstor. On je uvek u stanju da „nadje pravu reč“ i da je fino iznjansira.

HARRIET SHAW WEAVER

Cirih
29 jul 1918

Draga đajice Uiver,

Posle devetomesečne bolesti mogu najzad ponovo da čitam i pišem. Zao mi je što sam sa ostalim epizodama ULIKSA u zakašnjenju. Pre neki dan poslao sam šestu epizodu „Had“ Ezi Paundu, sa posebnom kopijom za vas, a vrlo brzo poslaću i sedmu — „Kol“. Dobio sam takodje poslednje delo gospodje Vulf i počeo danas da ga čitam. Zahvaljuju vam na zalaganju oko štampanja moje knjige. Ukoliko ste u prepisci sa mojim američkim izdavačem, bio bih vam veoma zahvalan ako bi ste mu poručili da se slažem sa objavljivanjem „Sobne muzike“ izvan bostonskog izdanja, sa napomenom da ja zadržavam sva autorska prava.

Zeleo bih, takodje, da mu saopštite da četvrta epizoda ULIKSA, objavljena u junskom broju „Male revije“ nije moj puni tekst i da izvesni delovi moraju da se podvrgnu prepravljanju.

Cirih
20 jul 1919

Draga đajice Uiver,

Pišete da poslednja epizoda koju sam vam poslao (SIRENE) izgleda slaba i razvučena. Čim sam primio vaše pismo, pročitao sam tu glavu još nekoliko puta. Ona me staje pet meseci pisanja. Uvek kada završim neko poglavlje moj razum pada u stanje neke praznine i apatije iz koje mi izgleda da se ta jedna knjiga neće ni pojaviti. Ezra Paund mi je pisao, požurivši da iznese svoje zametke, ali ja mislim da su njegove primebe zasnovane na pogrešnoj osnovi i imaju svoj koren u nestalosti njegovih afiniteta, nestalosti koja je karakteristična za umetnike u takvim snažnim unutrašnjim preživljavanjima. Brok mi je takodje pisao, moleći me da mu otkrijem svoj stvaralački metod, ali oni su kod mene tako mnogobrojni, menjajući se od časa do časa, iz epizode u epizodu, da i pored najvećeg poštovanja za njegovu kritičarsku strpljenje ne mogu da mu odgovorim... Ako vas „Sirene“ budu zadovoljile, ja se pomalo nadam da ćete „Kiklopa“ i kasnije „Kirku“ prihvatiti...

... i iznad svega, meni je nemoguće da pišem te epizode

brže. Elementi teksta se mogu jedino tako stopiti, ako duže vremena budu zajedno. Verujem da je to jedna od krajnosti dosadna knjiga, ali to je jedina knjiga čije mi pisanje predstavlja ujedno i zadovoljstvo.

CARLU LINATIJU

Pariz
21 septembra 1920

Dragi gospodine Linati,

U odnosu na Desjjeovu sugestiju da je ovaj moj tripit predgrađivani roman suviše obiman i neubičajeno kompleksan, bilo bi bolje da vam pošaljem neku vrstu sažete konstrukcione šeme (samo za vas lično) Možda će vam moja ideja, biti jasnija, kad budete pred sobom imali tekst. Sem toga, pišite Rodkeru da vam pošalje ostale kopije. Ja sam dan samo orijentacioni tekst u svojoj šemi ali mislim da ćete ga sasvim shvatiti, kao da je u pitanju celo delo. To je jedan epos o dve rase (Izraijli — Iraci) i isto vreme ciklus o čovečjem telu kao maloj svakodnevnoj životnoj priči. Karakter Uliksa uvek me je privlačio — još dok sam bio detak. Zamislite pre petnaest godina počeo sam da ga pišem kao kratku priču „Dablince“! Sedam godina sam radio na toj knjizi. Svatam je kao neku vrstu enciklopedije. Moja namera je bila da transponujem mit u sadašnje vreme. Svaki događaj (to je svaki čas, svaki organ, svaka umetnost, koja je međjuspona i medjuodnos u strukturalnoj šemi svega) neće biti samo pojedina činjenica, već i posebno ostvarenje sa sopstvenom tehnikom obrade. Svaki događaj je zamišljen tako da kaže nešto određeno o jednoj osobi, mada je čeo roman komponovan tako da stalno obuhvata mnogo ličnosti i izgleda baš onako kako je Toma Akvinski zamišljao vojsku anđjela. Nijedan engleski izdavač nije heo da štampa ni reči od toga. U Americi je objavljivanje bilo zaustavljano četiri puta. Sada, kako čujem, sprema se veliki pokret protiv štampanja ove knjige. Inicijatori su puritanci, engleski imperijalisti, irski republikanci, katolici — što je alijansa! Kad sam tako uspeo da ih ujedinih, može mi se desiti da dobijem Nobelovu nagradu za mir!

HARRIET SHAW WEAVER

Pariz
24 jun 1921

Draga đajice Uiver,

Stvorena je lepa kolekcija legendi o meni. Neke su ponikle i ovide. Moja porodica u Dablinu veruje da sam se ja obogatio u Svaćcarskoj za vreme rata pomalo spijunaza za jednu ili dve zaračene strane. Tršćani, videriši me da se pojavio u jednom prvremenom domu pretrpanoy nameštajem svakog dana u isto vreme i da se šetam dvadesetak minuta uvek istom stazom do

predgrađskih dokova i natrag (Ja sam napisao Nausikaju u toj uzasnoj atmosferi) raširili su otkriće da sam narkoman. Glavna pretpostavka u Dablinu bila je, dok nisu stigli prvi prospekti ULIKSA, da više nisam mogao da pišem i da sam skočio sa nebodera u Njujorku i razbio se. Jedan čovek iz Liverpula ispričao mi je da je čuo da sam postao sponstrenik Niza bioskopskih dvorana širom Svaćcarske. U Americi su kružile dve verzije: jedna je da sam neka čudna mešavina izmedju Dalaj Lame i Rabindranat Tagore. Ezra Paund me je opisao kao natmurenog aberdinskog ministra. Persi Uindam Luis rekao mi je da su mu pričali da sam ja malo udaren momak, koji uvek nosi sa sobom četiri časovnika i ni sa kim ne govori, izuzev sa svojim susedom, koga svaki put kad vidi, pita koliko je sati. Jits me je, izgleda, Ezra Paundu opisao kao neku vrstu klouna. Koliki je broj ljudi čiju sam maštu na ovakav način zaposlio — ne znam. Jedna žena ovde izmisli je priču da sam ja uzasn lenj i da nikad neću uraditi ni završiti bilo šta. (Izračunao sam da sam potrosio oko 20.000 časova pišući ULIKSA).

Grupa ljudi u Cirihu uveravala je sebe da sam na najpismetern stupnju ludila i stalno je nastojala da mi dokaze da treba da odem u sanatorijum gde se poznati doktor jung (svaćcarski čarobnjak koga ne treba brkati sa bečkim čarobnjakom dr. Frojd) zaveljao skupno naplaćujući (tako se naplaćuje po reči) damama i gospodi njihov bes u kostima izazvan dosadom.

Nije mi važno šta se o meni priča, ali sam želeo da vam pokažem kako se sve to zaplelo. Istina je verovatno da sam ja sasvim pristupačna osoba, koja ne zaslužuje tako mnogo slikarske mašte. Javnost je otišla najdalje govoreći da sam ja lukaviji pretriljivac sličan Ulisku. jezuitiska sova, sebičani i cinik. Možda u tome ima nečeg istinitog, ali time još nije sve rečeno o meni (ni o Ulisku), a to što nije rečeno, to je ono što octava moć stvaralaštvo...

FRANKU BUDGENU

Pariz

... Ovo pismo počinje da me potseća na jedan predgovor Džordž Bernard Soa. A sem toga to upotrebe ne liči na odgovor na tvoje pismo, posle svega... Ja se osećam tako prazno. Nisam čitao ni pisao literaturu više godina. Moja glava je jednino puna nekih tričarija. Nameravam da počnem knjigu u kojoj će se sukobiti ravno osamnaest različitih gledišta. Napisaću je takvim stilom koji je potpuno nepoznat u literaturi, a sa izvora legendi uzeti dovoljno da svakoj ličnosti poklonim po mit.

(Neke je rekao o meni: Zovu ga pesnikom. Medjutim on izgleda najinteresantniji na madracima) I ustvari, takav sam. Jer kada završim posao, želim dobar, dugi mir u kome ću sasvim zaboraviti Uliksa...
S engleskog preveo
Tomislav KETIG